

תוכן העניינים

מבוא.....2

סקירה ספרותית

1. תפקיד המגדר בתקופת היישוב.....3
2. גיוס נשים ביישוב לצבא.....5
3. תרבות הזיכרון וההנצחה בראשית היישוב.....8
4. אנדרטאות והנצחת נשים בישראל.....11

מקרה בוחן : שרה אהרונסון

1. רקע כללי.....14
2. זיכרון קולקטיבי של הגיבורה- ניתוח מגדרי.....15
3. הנצחה.....17

מקרה בוחן : חנה סנש

1. רקע כללי.....19
2. זיכרון קולקטיבי של הגיבורה- ניתוח מגדרי.....20
3. הנצחה.....23
- סיכום ומסקנות.....25
- ביבליוגרפיה.....27
- נספחים.....29

מבוא

תפיסת העולם הפמיניסטית אשר מפרשת את המציאות החברתית בכל הקשר לחייהן ומעמדן של נשים בחברה, הביאה אתה את חקר היסטוריה של נשים אשר החל לפרוח בארצות הברית ולאחר מכן עבר אלינו. תפיסת אופי הפעולה של נשים בעבר בחברה בכלל, ובפן הצבאי בפרט, לא תמיד בלט מאחר והתרומה הצבאית או הגבורה הלאומית למען המדינה או למען החברה, היו שייכים לאוכלוסייה הגברית. מעבר לכך, דווקא בגלל שמקומן הטבעי של הנשים הוא במתחם הביתי ולא באזור הלוחם והנאבק על עקרונות או על אמונות, הנצחתן מעולם לא הועלתה בהיסטוריוגרפיה. כל זאת היה נכון עד לפני כמה עשרות שנים האחרונות, המחקר אודות גבורתן של נשים בהיסטוריה של החברה וחדירתן לעיצוב הזיכרון הקולקטיבי ובהמשך גם להנצחה הפך לנושא בפני עצמו בסדר היום הציבורי.

בעבודה זו אבחן את הנצחת הנשים בחברה היהודית בישראל. המחקר שלי יעסוק בדרך שבה דמותן של נשים נבנתה והצטיירה בעיני החברה היהודית בתקופת היישוב וכן בעיני ההיסטוריונים והחוקרים אשר תיעדו זאת. בעבודה ארצה לבסס את הניתוח המגדרי של שתי נשים בעיקר, מקרי בוחן, אשר יאפיינו את אופי תהליך חדירתן לזיכרון הקולקטיבי בחברה. אבחן את דפוסי הנצחתן בישראל ואבדוק באם יש גישה תיאורטית מסוימת לכך שדמות נשית אחת מונצחת יותר או נכנסה מהר יותר לתודעה הישראלית לעומת האחרת. מעבר לכך, אנתח את הגישה של החברה כלפי ההרואיות של שתי נשים בולטות אלה, מעצם היותן נשים זכורות ולא גברים.

שאלת המחקר שלי היא כיצד מצטיירת הגבורה של חנה סנש ושרה אהרונסון בתרבות הנצחה הישראלית כנשים בולטות בתרומתן הצבאית?

החקירה תתבצע באמצעות ניתוח הספרות המחקרית בנושא הנצחת נשים וניתוח מגדרי של הגיבורות על רקע תרומתן למאבק של מדינת ישראל על ריבונותה והגנתה. בסקירה הספרותית אתבסס בעיקר על המאמר הבולט של מרגלית שילה בנושא **נשים, מגדר ותולדות היישוב היהודי בארץ: הישגים ויעדים**. כמו כן אבדוק את הנצחת הנשים בישראל ואת גיוסן לצבא תוך התבססות על המחקר של יהודית באומל **הנצחת נשים בישראל**. בהמשך אבחן בכל פרק בנפרד את מקרי הבוחן - הרקע הכללי של קורות חייהן, הניתוח המגדרי של חדירתן לזיכרון הקולקטיבי והנצחתן. אצל שרה אהרונסון אתמקד בעיקר במאמרים של בילי מלמן ואצל חנה סנש אשתמש במאמרים של יהודית תידור באומל. אסיים את העבודה בפרק סיכום ומסקנות כדי להגיע למסקנה כוללת של אופי עיצוב דמותן כגיבורות לאומיות בחברה הישראלית.

סקירת ספרות

1. תפקיד המגדר בתקופת היישוב

בשנים האחרונות גברה ההתעניינות במקומן של נשים בתולדות היישוב בארץ ישראל לאחר שנת 1881. חלקן בייצור, הן בעבודה בשכר והן בארגון העבודה הביתי; שיתופן במוסדות שונים של היישוב או הדרתן ממוסדות אלה; התארגנותן במסגרת פילנטרופית או פמיניסטית; חינוך נשים, ולאחרונה, עיצוב דימויי האישה הארץ ישראלית – כל אלה מתועדים ונחשפים בשקידה. חקר המגדר אומנם נמצא עדיין בראשיתו, אולם הוא מהווה מרכיב מרכזי בזהות הארץ ישראלית וגורם לשינוי בארגון החברתי ובהתארגנות הפוליטית והתרבותית.¹

המושג מגדר חותר להנחיל ראיית עולם שלפיה גברים ונשים הם כל אחד מהות ייחודית בפני עצמה אך בעלת משקל זהה. זרקור ההיסטוריונים כוון אל עולמן הנסתר של נשים, חיי המשפחה שלהן, השכלתן ותרומתן אולם האישי הוכר כפוליטי, כלומר העניינים שנועדו להיות פרטיים בקרב נשים הפכו לנושאים ציבוריים-פוליטיים ומכאן הדרתן מההיסטוריוגרפיה לא עוררה כל תמיהה.² 'מגדר' מתאר את ההתפתחות ההיסטורית של ההבדלים הפוליטיים, הכלכליים והחברתיים בין המינים ואת העיצוב התרבותי והייצוגי של גבריות ונשיות כאחד. שוליותו של המגדר בולטת מאוד בחקר תולדות ארץ ישראל לעומת החקר במערב הכללי. ההיסטוריוגרפיה של היישוב, ספרותו ותרבותו, שעסקו בהרחבה באדם הארץ ישראלי החדש, מציגים את המהפכה הציונית בארץ ישראל כמהפכה אנדרוצנטריות – של גברים ולמען גברים. על פי מלמן, השיח אודות הזהות המגדרית מוגדר כשיח פוליפוני כלומר ריבוי של קולות, הנשמעים זה עם זה ומשתלבים זה עם זה אך אינם מתמזגים או נטעמים לאחדות. האיכות הפוליפנית בולטת בעיקר בדיון בנושאים כמו תפקידי האישה הארץ ישראלית, זיקתה למשפחתה, חינוכה ועבודתה. ניתן להבחין בשינוי שנעשה בתפיסת המגדר בקרב בני היישוב לפני ואחרי מלחמת העולם הראשונה.³

במחקרים נמצא, כי נשים לא נבדלו מגברים במרכזיות תפקיד העבודה בחייהן, להוציא מקרים שהייתה בהם אי-הלימה בסטטוס של נשים שעבדו בעבודות בעלות סטטוס תעסוקתי נמוך בהשוואה לכישוריהן. העבודה היא חלק מרכזי בזהות העצמית של נשים וגברים כאחד. אולם, מבדיקה של חלוקת העבודה בין נשים וגברים, בשנים הראשונות של היישוב היהודי, נמצא כי רוב הנשים עובדות בתחומי השירות – שירות למשפחה, שירות אישי ושירות לציבור – וקרוב לחצי מהנשים עובדות במשק ביתן ובטיפול בילדיהן. ההבדל בעיסוקים בין גברים לנשים נבחן גם

¹ ב. מלמן. (1997). מן השוליים אל ההיסטוריה של היישוב: מיגדר וארץ ישראליות (1890-1920). עיון סב (ג): עמ' 244-243.
² מ. שילה. (2014). נשים, מגדר ותולדות היישוב היהודי בארץ: הישגים ויעדים. *קתדרה* 150: עמ' 124-125.
³ מלמן, 1997: עמ' 246-247.